

МОВНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОСТОРОВО-ЧАСОВОГО КОНТИНУУМУ В ДІАЛЕКТНОМУ ТЕКСТІ

У статті проаналізовано мовні засоби вираження просторово-часового континууму в 37 діалектних автобіографічних текстах-спогадах подолян про Голодомор 1932–1933 рр. та голод 1946–1947 рр. Висвітлено експліцитні засоби реалізації континууму: відповідні часові форми дієслів, спеціальна лексика – прислівники часу й місця, іменники зі значенням темпоральності та локалізації. Аналіз цих категорій у тексті дозволив виявити імпліцитні засоби, що експлікують просторово-часовий континуум опосередковано: назви історичних осіб, назви реалій, характерних для якоїсь епохи, т. зв. лексичні маркери епохи. Спостережено, що в діалектному дискурсі локалізація події актуалізована більшою кількістю номінативних одиниць, останні згруповано на 6 класів: адвербіальні лексеми із семантикою просторових координат, лексичні одиниці, що є назвами обмеженого простору, прийменники просторового значення, топоніми, лексеми на позначення відстані. Саме імпліцитні засоби вербалізації континууму концептуально репрезентують час і простір і паралельно характеризують дійсність – за політичним устроєм, за способом життя людей, породжуючи багатомірну картину буття.

Ключові слова: текст, просторово-часовий континуум, діалектний дискурс, лексема, семантика.

Постановка проблеми. Мова існує не в штучно створених схемах, не в граматиках і словниках, а в текстах – об'єктивній дійсності її використання суб'єктом. З другої половини ХХ ст. традиційна лінгвістика з її тяжінням до описовості, абстрагування й аналітичності поступилася текстоцентричній парадигмі, за якої межі семантичного простору мовної одиниці стали визначати не тільки обсягом лексичного значення виокремленого слова, а й загальною семантикою тексту, його композицією і структуруванням, внутрішнім контекстом і підтекстом, ситуацією мовного спілкування [6, с. 6].

Сучасним дослідженням тексту все більше притаманний системний підхід, основний акцент лінгвісти роблять на аналізі цілісних, інтегральних властивостей тексту, розкритті його структури (І. Р. Гальперин, Г. В. Колшанський, З. Я. Тураєва та ін.). Одне із першочергових завдань лінгвістики тексту сьогодні полягає в тому, щоб «знайти і побудувати систему граматичних категорій тексту зі змістовими та формальними одиницями» [9, с. 9]. Пріоритет виокремлення й теоретичного осмислення граматичних категорій тексту належить І. Р. Гальперину [4; 5]. На думку дослідника, граматичні категорії тексту діляться на два типи – семантичні й структурні. Першу групу презентують такі категорії, як інформативність, глибина, пресупозиція, прагматика, другу – інтеграція, когезія, проспекція, ретроспекція, партитурність, континуум [4, с. 524].

Об'єктом розвідки є одна з найважливіших структурних категорій тексту – континуум, що формує текст як зв'язну інформативну цілісність, яка може бути завершеною одиницею комунікації. У роботі ми послуговуємося дефініцією континууму І. Р. Гальперина: «Континуум як категорію тексту в найзагальніших рисах можна уявити як якусь послідовність фактів, подій, що розгортаються в часі та просторі» [5, с. 87].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі фіксуємо низку синонімічних термінів для категорії простір-час: просторово-часовий континуум (І. Р. Гальперин, О. В. Морозова), хронотоп (М. М. Бахтін, Р. І. Енуکیدзе), локально-часова вісь тексту (О. І. Москальська), художній час і художній

простір (Д. С. Лихачов). Відсутність усталеної термінології свідчить про незавершеність пошуків мовознавців у цьому напрямі. Переконані, що наблизитися до пізнання феномену просторово-часової організації тексту допоможе розширення об'єкта дослідження: наразі всі студії континууму як категорії тексту здійснювалися на матеріалі художніх текстів, натомість діалектний текст залишався поза увагою лінгвістів. Відомі лише поодинокі спроби аналізу темпоральності й локалізації як окремих категорій у російській діалектній комунікації (С. М. Белякова [2], Г. В. Каліткіна [6], Н. В. Курикова [8], О. В. Первухіна [10]). Переконані, що важко переоцінити в цій площині автобіографічний діалектний текст, якому властиві такі ознаки, як усність, спонтанність, функціонування в невимушеному середовищі, створення за законами природної комунікації, а також формування на ґрунті відносно стійкого комплексу висловлювань, повторюваних у різних інформантів, що уможливило окреслити відносну схему повідомлюваної інформації. «Запрограмованість» автобіографічної розповіді на стандартність, однаковість структури й змісту [3, с. 6] розкриває широкий евристичний простір для студіювання категорії просторово-часового континууму тексту.

Визначення раніше не вивчених частин загальної проблеми. З огляду на це, за предмет нашого дослідження ми обрали автобіографічні діалектні тексти-спогади подолян про Голодомор. Актуальність роботи зумовлена, по-перше, відсутністю ґрунтовних досліджень категорій тексту, зокрема просторово-часового континууму, здійснених на матеріалі українського діалектного дискурсу, по-друге, зростанням уваги лінгвістів до комунікативної діалектології, лінгвокультурології.

Метою нашої роботи є дослідити мовні засоби вираження просторово-часового континууму в діалектному тексті.

Емпіричним підґрунтям дослідження слугували експедиційні записи – 37 діалектних текстів-спогадів очевидців Голодомору, отримані впродовж 2007 – 2013 років методом польових досліджень у 30 населених пунктах Вінницької, 2 – Хмельницької та по 1 – Житомирської й Чернівецької областей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Г. В. Каліткіна справедливо зауважує, що термін «темпоральність» повинен уживатися не лише в граматичній площині, але мовний зв'язок із часом має також лексичний план вираження. Дискурсивні засоби, що експлікують часовий континуум, не менш інформативні [7, с. 10].

Високочастотним засобом вираження часового континууму є спеціальна лексика – найчастіше слова, словосполучення зі значенням темпоральності: *тоді / туди* (74 одиниць, далі – од.), *время / времня* (18 од.), *день / вдень* (11 од.), *колись* (10 од.), *під час голоду / в голод / в голодовку* (5 од.), *період* (5 од.), *рік / роки* (5 од.), *год* (4 од.), *весна / весною* (4 од.), *перед війною / в войну / після війни* (4 од.), *зіма / зимою* (3 од.), *сьогодні* (3 од.), *(в)завтра* (2 од.), *ввечері* (2 од.), *ввечері* (1 од.), *тиждень* (1 од.), *час* (1 од.), *Великдень* (1 од.): *під час голоду поумирали дуже багато людей / які були хворі чи старішчі / то не виживали* // (Кр.); *От / с'о'год'н'і заказали чулу в ікам / заўтра н'ідете й'аму копати на той / на цвинтар* // (Пис.); *Це ж не й'ден ден' возили цих умерших / а й'х с'к'іл'ка дн'й' возили цих померших уже* // (Нар.); *О□ / Боже Боже / а тод'і ўже в'ін / бат'ко там ш'іст' год прожй' (Поч.); Такий час буў оце ў трыц'ат' трет'ому роц'і / шо / ж'інка своїх д'ітей й'їла / бо так х'т'їла й'їсти і ўс'о (Ос.); Т'ажоле ўрем'а було / таке т'ажоле / шо не м'она висказати* // (Нар.).

Категорія часу в автобіографічній розповіді двопланова – це час розповіді й водночас час події. Протиставлення координат теперішнього й минулого експліковано в спеціальному відборі мовних засобів, найчастіше антонімічних пар прислівників часу: *зараз – тоді, тепер – тоді, тепер – колись*: *Ден' у ден' на роботу / оц зор'і до зор'і / дурно-дурно // шо ж ми тод'і получали // н'і'чого // Боже / а зараз кажю до хати грош і не'сут' / шо хоч куплаі / кажю з'інший раз д'іду / кау / шо ти на Великден' того не й'й' / шо зараз кажний ден' й'си / шо ти й'ого тод'і не бачиў / воно тоб'і і не с'нило с'а* // (Поч.).

У діалектному дискурсі спостерігаємо накладання ситуації-теми і ситуації реального спілкування, а тому, розповідаючи про минуле, мовець з дієсловами минулого часу паралельно вживає дієслівні форми теперішнього часу або й майбутнього часів: *Ў сорок с'омому роц'і то нас губи спасали в ід голоду // так і були губи // оце іде такодо / ну / йак туб і сказати / це йа там жи́ла туди дал'і ў сил'і // на к'інец' села ранче // а л'іс у нас на гор'ков'і // то це ми ранен'ко ідем / т'іки с'тр'іе / до л'іса доідем / розвидн'алос'а // і йе л'удеї іде х'мара // тако йакто у к'іно іде об'лава / знайіш / іде об'лава / тако х'мароіу іде л'уде // о с'о з'ібрали і це о с'о гулуб'інки / маремухи / бабки / син'аки / гриби / і це ц'і поназ'бирували // (Кап.).*

Відзначимо, що план майбутнього часу не представлений в аналізованих текстах традиційними граматичними формами, натомість спостерігаємо вживання наказового або умовного способів дієслова в значенні майбутнього часу дійсного способу: *не даї Боже таке бачити // (Верб.); Шоб ви йдого / шоб вам у с'н'і не с'ниўс'а цег'і голодо мор // (Пен.); І даї Боже / шоб цего не поўтор'алос'а // буд'те здо ров'і // (Довж.); Йа не хт'іу би / шоб ворог м'і про жиў так йак йа про жиў своїй дит'ач'і роки / і шоби моїй унуки і праўнуки не знали такого / йак йа пере жиў // (Лехн.).*

У кожному тексті сталим засобом вербалізації темпоральності є словосполучення, що позначають дати, із виразними діалектними особливостями, як-от: *ў сорок с'омому роц'і / ми губойі ў сорок с'омому роц'і жи́нилис'а двац'ім' п'ятого ма́йа // (Мал.).*

Опосередковано актуалізують часові поняття назви історичних осіб та епох: *І в'ін там / ў т'і Пол'ш'і / буў доўго / гет' і за н'іміц'а / до вго доўго // (Дяк.); За Стал'іна дуже ш'т'ажко на логахми окла'даў / те і л'уди б'ідували дуже // (Пис.); За румунс'кой ўлас'т'і / то було шос' три чи штур'і нас вернулос'а було ў село / о // (Возн.), Бат'ко погіб на фронт'і // (Возн.). Ці приклади яскраво ілюструють нерозривність зв'язку просторових і часових координат. Абстрактне поняття часу саме по собі не може бути усвідомлене людиною. Воно сприймається через різноманітні асоціації, зміни, що відбуваються в житті самої людини і всього суспільства. Це дає можливість стверджувати про існування просторово-часового континууму тексту.*

Саме текст є тим полем, що уможливлє аналіз не лише експліцитних, а й імпліцитних засобів вираження просторово-часового континууму, коли вербалізація його стає умовною. В аналізованому корпусі текстів, що репрезентує буття українців у І половині ХХ ст. – період Радянської України часів Голодомору 1932–1933 та голоду 1946–1947 рр. – високочастотними є слова – назви реалій, характерних для якоїсь епохи, т. зв. лексичні маркери епохи. Вони концептуально репрезентують час, а паралельно ще й характеризують дійсність – за політичним устроєм, за способом життя людей: *піч, клуня, жорна, віз, плуг, підвода, пуд, хліб, горщик, коні, карточка, активісти, куркуль, розкуркулити, колективізація, колгосп, емтеес, революція, радянська влада, репресіувати, трудовень, день уштруду, комуніст, комуняки-міліціонери, комісія, енкаведе, бригада, комітети незможних, голодовка: Принесе ў к'ішен'ах пше́ниці та ў жорнах змелимо і п'ечем так і пампуш'ки // (Сестр.); Мо́йа ма́ти шо ка́зала // ка́зала / шо ба́ба ўс'ігда па́лила у п'іч'і // (Пол.); Ше йа пам'я'тайу / шо ў нас були гарн'і кон'і // дво́е / да // віз новий то же буў / плуг буў / ўсе було / ўсе // (Пол.); Колгосп же ўже буў / але ж в'ін ше таки / ше переход'ашче ўс'о / ше револ'уц'іа / рад'ан'с'ка ўлада ше не забрала ўс'о // (Ос.); Хто схова́е ў горщик чут' паш'н'і / во́ни витрушували і забірали / т'і актив'істи // (Дяк.); А сина репрес'іували / не прийшоў // (Дяк.); Голодоўка була дуже велика // (Пис.); Там було енкаведе ўс'аке / забірали пот чис'туйу // (Возн.); Саме ц'а кол'ікт'ів'ізац'іа проходила / та і таке було здирство / і позика // (Пис.).*

М. М. Бахтін справедливо констатував, що «ознаки і властивості часу розкриваються в просторі, і простір осмислюється та вимірюється часом» [1, с. 231]. Просторовий континуум у текстах конкретніший, точніший, ніж часовий. Тривимірний простір, що сприймається органами чуття, може стати багатовимірним: розширюватися чи згортатися у зв'язку зі світом подій. Категорія простору співвідносить текст із певною ситуацією, з розгортанням її в єдиному часовому плані [6, с. 180]. Завдяки цьому, припускаємо, локалізація події

актуалізована в діалектному дискурсі більшою кількістю номінативних одиниць. Їх можна згрупувати на такі класи:

1. Адвербіальні лексеми із семантикою просторових координат: *туди, там, зверху, вгліб, вітти, кругом, тудиго, тудиво, сюдиво, тудо, нікуди, звідкись, скрізь, десть, назад: Нас у хату пустила ц'а... Дорган'ка / де ў долині / де зад'ї Фас'т'ї там хата була пушта / т'ї пустили нас до хати туди / т'ї ми там сид'їли ў т'ї хат'ї от // а пот'ом шос' в'їд:ти ... // знайеш т'ї тудо перебралис' ўже ў другу хату / де Пол'їнар Чотик / де зараз ондо / хто це // ц'ї Ми'коли ц'его / йак коло Сафона тудо // там побуў // пот'ом тої прода'їе хату / та і вигнали нас зноў іс хати / таї ми ўже перебралис' а г'етаж там / де зараз К'їрсана ц'ї / йак йому Митро / К'їрсана знайеш / де живе ў т'ї хат'ї / ми там сид'їли // (Ст.).*

2. Лексичні одиниці, що є назвами обмеженого простору: *дорога, вулиця, куток, поле, город, ліс, долина, мочар, йар, яма, льох, погріб, сарай, клуня, стодола, обора, шоп, жолоб, кирниця, сторона, село, хата, комната, під плотом, під мур, під п'їецом, у сусідстві, по соші, на воротах, цвинтар: тут у нас / у ц'ому / ў кутку ўздоўж т'їл'кино пушт'ї хати осталис' // (Вівс.); У л'охов'ї / ў мене буў л'ох не муrowаний / не ... / викопала йамку гл'їб'чен'ку угл'їб / м'їшечок уз'ала / барабол'ки набрала / м'їшечок і в'їдро там набрала / ў хату ўнесла / бо д'уже крала / ў хату ўнесла / а то висипала ў ту йаму / і засипала земл'оїу / і зверху заталувала / ўрод'ї по'рожн'ї ў мене л'ох // (Пен.).*

3. Прийменники просторового значення: *через, коло, під, над, до, від, біля, в, при, на: Т'ї прийшли до тої хати / вес' п'їец повалили / може п'їд п'їецом замуrowана т'їе'ничка / ўс'о повисипали // (Пен.).*

4. Топоніми: *Україна, Западна, Радянський Союз, Польша, Росія, Москва, Адеса: А сорок с'омі / то йїздили л'уди на поїздах йїздили ў Западну / о // (Пен.); А ў Рад'ан'с'кому тому Союзу і н'їчого не було / н'їчого не платили / н'їчого / н'їчого // і л'уди помален'ку ўмирили т'ї // (Коз.).*

5. Дієслова з просторовою семантикою: *перебиратися, забрати, прийти, ходити, занести, пускати, привезти, вертатися, вигнати: Ў кол'госп гонили / шоб йшли // хто йшоў / то ше н'їби так / а хто от'їраўс'а / не йшоў / то тих тоже розган'али / хати забірали і с хат'ї виган'али // (Возн.).*

6. Лексеми на позначення відстані: *недалеко, далеко, близько, здалеку: А тато йїздиў / буў у н'ого к'їн' / ... спрагаўс'а з другим / та і йїздили далеко / дес' аж за Гайсин // (Джур.).*

Висновки й перспективи подальших досліджень. Розповідаючи про лихоліття Голодоморів, інформанти здійснюють своєрідну подорож у просторі й часі. Кожне висловлювання відображає хід часу. Час і простір – координати, у яких існує людина і все, що її оточує. Мовець прагне закріпити себе в тому чи іншому просторово-часовому континуумі за допомогою мовних засобів. З одного боку, вказівки на час і простір виражаються використанням відповідних часових форм дієслова, вживанням низки прислівників часу й місця, іменниками зі значенням темпоральності чи локалізації, з другого боку – мовець послуговується імпліцитними засобами презентації просторово-часового континууму в тексті, які опосередковано актуалізують часові й просторові поняття. Це так звані лексичні маркери епохи: вони концептуально репрезентують час і простір і паралельно характеризують дійсність – за політичним устроєм, за способом життя людей, породжуючи багатовимірну картину буття. Наблизитися до розкриття природи діалектного тексту і тексту як об'єкта лінгвістичних студій загалом допоможе подальший аналіз таких категорій тексту, як зв'язність, дискретність, інформативність, референційність, антропоцентричність.

Список умовних скорочень

Джур.	Джуринці Немирівського р-ну Вінницької обл.
Верб.	Вербоваць Мурованокуріловецького р-ну Вінницької обл.
Вівс.	Вівсяники Козятинського р-ну Вінницької обл.
Воз.	Вознівці Жмеринського р-ну Вінницької обл.

Дов.	Довжок Ямпільського р-ну Вінницької обл.
Дяк.	Дяківці Літинського р-ну Вінницької обл.
Кап.	Капустяни Тростянецького р-ну Вінницької обл.
Коз.	Козинці Липовецького р-ну Вінницької обл.
Кр.	Красне Тиврівського р-ну Вінницької обл.
Лехн.	Лехнівка Ярмолинецького р-ну Хмельницької обл.
Мал.	Малинівка Літинського р-ну Вінницької обл.
Нар.	Нараївка Гайсинського р-ну Вінницької обл.
Ос.	Осична Хмельницького р-ну Вінницької обл.
Пен.	Пеньківка Шаргородського р-ну Вінницької обл.
Пис.	Писарівка Вінницького р-ну Вінницької обл.
Пол.	Поличинці Козятинського р-ну Вінницької обл.
Поч.	Почуйки Попільнянського р-ну Житомирської обл.
Сестр.	Сестренівка Козятинського р-ну Вінницької обл.
Ст.	Стіна Томашпільського р-ну Вінницької обл.

Список використаної літератури

1. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики. Художественная литература / М. М. Бахтин. – М. : Художественная литература, 1975. – 504 с.
2. Белякова С. М. Образ времени в диалектной картине мира (на материале русских старожильческих говоров юга Тюменской области) / С. М. Белякова. – Тюмень : Изд-во Тюм. гос. ун-та, 2005. – 263 с.
3. Волошина С. В. Речевой жанр автобиографического рассказа (на материале диалектной речи) / С. В. Волошина // Вестник Томского государственного университета. Филология. – 2010. – № 2 (10). – С. 5–10.
4. Гальперин И. Р. Грамматические категории текста / И. Р. Гальперин // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – 1977. – Т. 36, к. 6. – С. 522–532.
5. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 138 с.
6. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту / Т. А. Єщенко. – К. : ВЦ «Академія». 2009. – 264 с.
7. Калиткина Г. В. Объективация традиционной темпоральности в диалектном языке : дисс. на соискание науч. степ. докт. филол. наук : спец. 10.02.01. «Русский язык» / Г. В. Калиткина. – Томск : Изд-во Томского ун-та, 2010. – 296 с.
8. Курикова Н. В. Восприятие пространства и способы его моделирования в диалектной коммуникации / Н. В. Курикова // Т. А. Демешкина, Н. А. Верхотурова, Л. Б. Крюкова, Н. В. Курикова. Лингвистическое моделирование ситуации восприятия в региональном и общероссийском дискурсе. – Томск, 2006. – С. 32–87.
9. Николаева Т. М. Лингвистика текста. Современное состояние и перспективы / Т. М. Николаева // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. VIII. Лингвистика текста. – М. : Прогресс, 1978. – С. 5–43.
10. Первухина Е. В. Наречия времени и пространства в архангельских народных говорах (семантический аспект) : автореф. дис. на соискание учен. степ. канд. филол. наук / Н. В. Первухина. – М., 2002. – 23 с.

Одержано редакцією 19.10.13

Прийнято до публікації 14.12.13

И. В. Горофьянюк

Языковые способы выражения пространственно-временного континуума в диалектном тексте

В статье проанализированы языковые способы выражения пространственно-временного континуума на материале 37 диалектных автобиографических текстов-воспоминаний подолян о Голодоморе 1932–1933 гг. и голоде 1946–1947 гг. Дана характеристика эксплицитным способам реализации континуума: соответственные временные формы глаголов, специальная лексика –

наречія часу і місця, іменнік з значенням темпоральності і локалізації. Аналіз цих категорій в тексті дозволив виявити імпліцитні способи, якими експліцирується просторово-часовий континуум умовно: названі історичних діячів, названі реалій, характерних для певної епохи, так звані лексичні маркери епохи. Виявлено, що в діалектному дискурсі локалізація події актуалізується більшим числом номінативних одиниць, останні сгрупировані в 6 класів: адвербіальні лексеми з семантикою просторових координат, лексичні одиниці, які позначають обмежене простір, предлоги просторового значення, топоніми, лексеми для позначення відстані. Самі імпліцитні способи вербалізації континуума концептуально представляють час і простір і паралельно характеризують дійсність – за політичним строем, за способом життя людей, породжуючи тем самым багатогранну картину буття.

Ключові слова: текст, просторово-часовий континуум, діалектний дискурс, лексема, семантика.

I. V. Horofyanyuk

The linguistic means of expression of the space-time continuum in dialect text (on the material of Podolyans' texts-memoirs about the Holodomor)

The article analyzes the linguistic means of expression of the space-time continuum in dialect text on the material of 37 Podolyans' autobiographical texts-memoirs about the Holodomor of 1932-1933 and the famine of 1946-1947's. Explicit methods of realization of the continuum have been characterized: the relevant time verb forms, special vocabulary – adverbs of time and place, nouns of temporality and localization. Analysis of these categories in the text allowed to reveal implicit means of expression of the space-time continuum: names of historical figures, names of realities, characteristic of a certain epoch, the so-called lexical markers of an epoch. It has been revealed, that in dialect discourse localization of events verbalized by greater number of nominative units. They have been grouped into 6 classes: the adverbial lexemes with the semantics of spatial coordinates, lexical units, which represent a limited space, prepositions of space, toponyms, the lexemes with the semantics of distance. It is implicit means of verbalization continuum conceptually represent the time and space and in parallel characterize reality according to the political system, to the way of life of the people, and in this way creating a multifaceted picture of existence.

Key words: text, the space-time continuum, dialect discourse, lexeme, semantics.

УДК 81'374+551.432.42+477.85/87

С. В. Личук

НОМЕНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ В НАРОДНІЙ АПЕЛЯТИВНІЙ ЛЕКСИЦІ ГАЛИЦЬКОЇ ГУЦУЛЬЩИНИ

У статті розглянуто народну апелятивну лексику на позначення географічних об'єктів рельєфу суші Галицької Гуцульщини та представлено науковий аналіз елементів гуцульських говірок, поширених у південно-західних районах Івано-Франківської області. На основі гуцульських діалектних лексем здійснено лексико-семантичну класифікацію географічної номенклатури за різними ознаками та подано їхню характеристику, виділено просторове поширення місцевих назв. У результаті аналізу було виокремлено 6 лексико-семантичних груп на позначення народної апелятивної лексики географічних об'єктів рельєфу суші Галицької Гуцульщини: 1) гора, горб, підвищення (у загальному значенні); 2) вершина підвищення; 3) схил (край) підвищення; 4) розмір і форма підвищення; 5) розміщення відносно інших таких самих об'єктів; 6) підвищення на дорозі.

Усі номени на позначення підвищеного рельєфу зафіксовані з уст корінних жителів досліджуваного ареалу, що має важливе значення для визначення семантики географічних апелятивних назв та можливості їхніх змін у діалектному мовленні. Усна форма говіркового мовлення зумовила значну фонетичну, словотвірну й частково акцентуаційну варіативність апелятивів.

Ключові слова: географічна апелятивна лексика, номен, підвищення, лексико-семантична група, рельєф суші, народний географічний термін, географічна номенклатура, лексема, апелятив, номінація, демінутив, сема.